

Når populistere smider informationsbomber

Af **Silas L. Marker** og **Vincent F. Hendricks**

Populister har brugt coronakrisen ganske flittigt til at sprede ’dem mod os’-fortællinger gennem misinformation og konspirationsteorier.

I sin lille bog *La Bombe Informatique* fra 1998 beskriver den franske filosof og byplanlægger Paul Virilio, hvad han kalder ”informationsbomben”, som ”det nye absolutte våbensystem” efter atombomben. De nye kommunikationsteknologier havde våbengjort information og muliggjort en decideret global informationskrig. Modsat de traditionelle krige er informationskrigens primære ofre ikke menneskeliv, men sandheden. Ikke fordi vi nødvendigvis bliver overbevist om noget forkert, men fordi accelerationen og mængden af information gør det stadig mere uigennemskueligt at skelne mellem sandt og falsk. Virilios bog om informationsbomben blev skrevet efter internettets fremkomst, men inden de nye netværksbaserede offentligheder på de sociale medier opstod. Men hans indsigter er mere aktuelle end nogensinde, hvilket coronakrisen har vist.

Hvad er populisme?

De sidste par år har populismen som politisk fænomen fået en stadig mere central plads på den globale scene, især set i lyset af Brexit og det amerikanske præsidentvalg 2016. Populisme er dog et notorisk omstridt begreb i såvel den offentlige debat som i akademien. I den brede offentlighed bliver det ofte brugt som synonym for ’uansvarlig’ økonomisk politik eller at lefle for vælgerne og følge de umiddelbare folkestemninger. Her bruges det mest som et skældsord, og med ganske få undtagelser vil stort set ingen politikere selv påtage sig prædikatet populist. I forskningen er man heller ikke enige om én betydning. Én gruppe af forskere ser populisme som en ideologi, mens en anden ser det som en bestemt politisk eller retorisk stil, og en tredje ser det som en særlig type bevægelse eller politisk strategi.

Populisme forstås dog bedst som en form for logik, det politiske kan artikuleres ud fra – en form snarere end et specifikt indhold. Den populistiske

---

Silas L. Marker (f. 1994) er cand.mag. i filosofi fra København Universitet og forsker i identitetspolitik, populisme, misinformation, magt og sociale medier ved Center for Information og Boblestudier (CIBS) ved Københavns Universitet.

---

logik italesætter et 'folk', som undertrykkes af en 'elite' eller 'politikere'. Ofte, om end ikke i alle tilfælde, må folket samle sig under én leder, der legemliggør folkets vilje og taler på vegne af det. Højrepopulismen udmærker sig ved, at 'elites' store forbrydelse er, at den indgår i en alliance med 'de fremmede', som i nutidens vestlige politik næsten altid er de muslimske indvandrere, og som eliten prioriterer over 'det sande folk'.

Vi kender kun populismen alt for godt i dag: Fra Trump i USA, Johnson i Storbritannien og Bolsonaro i Brasilien, over Le Pen i Frankrig, Salvini i Italien og Wilders i Holland til Orbán i Ungarn, Putin i Rusland og Modi i Indien.

Coronakrisens infodemi

Studier peger på, at populistiske verden over jævnlige har gjort brug af informationsbomben til at skabe ustabilitet, frustration og forvirring, som de har kunnet profitere på ved at udpege en elite som kilden til problemerne og konstruere en folkelig identitet i modsætning til 'parnasset' eller 'establishmentet'. Typisk med udgangspunkt i en nationalistisk og/eller religiøs fortælling og blandet med et had til muslimske indvandrere.

World Economic Forum har længe advaret om, at misinformation er en risi-

ko for global vækst og stabilitet på linje med klimakrisen, stigende ulighed og pandemier. Det samme gælder populi-

Misinformation er en risiko for global vækst og stabilitet på linje med klimakrisen, stigende ulighed og pandemier.

stiske og nationalistiske narrativer, der i land efter land splitter befolkninger over religion eller nationalitet og skaber et 'dem' og et 'os'. Som om det ikke var slemt nok, har kriser og risici det med at forværre hinanden gensidigt, og det er coronakrisen et glimrende eksempel på. Verdenssundhedsorganisationen WHO har i den forbindelse talt om en "infodemi", der ledsager coronaepidemien med en overflod af information, der gør det svært at skelne den troværdige og pålidelige information fra misinformationen. En informationsbombe som den, Virilio advarede om.

Der er både økonomi og menneskeliv på spil. Ifølge konsulentvirksomheden McKinsey er disinformation en af de altoverskyggende socioøkonomiske faktorer, der vil afgøre, hvordan coronakrisen vil påvirke forskellige brancher. Og forskere på East Anglia University (UEA) konkluderede i februar i en analyse af misinformations indflydelse på smittespredningen, at dét at forhindre eller mindske spredningen af misinformation er et spørgsmål om liv og død.

Vincent F. Hendricks (f. 1970) er ph.d. og professor i formel filosofi ved Københavns Universitet. Han er grundlægger og leder af Center for Information og Boblestudier. Han har vundet flere akademiske priser, er forfatter til en lang række bøger og er tilrettelægger og vært på flere radio- og tv-programmer.

Det hele er Vestens skyld

Selvom Ruslands rolle i det amerikanske præsidentvalg i 2016 ofte overdri- ves, er der hverken no- gen tvivl om, at russiske trolls og bot'er forsøgte at påvirke valget, eller at de stadig forsøger at intervenere i vestlige forhold gennem spredning af misinformation og konspirationsteori- er. EU har endda etableret taskforcen EUvsDisinfo, der skal bekæmpe misin- formation og konspirationsteorier fra Rusland. Coronakrisen har for alvor sendt denne taskforce på overarbejde.

EU's udenrigspolitiske afdeling European External Action Service indsam- lede 80 eksempler på desinformation (bevidst manipuleret information) fra russiske kilder fra den 22. januar til den 16. marts. Noget af desinformationen hævdede, at coronavirussen var et bio- logisk våben indført af Kina, USA eller Storbritannien. Andet påstod, at epide- mien var forårsaget af indvandrere, el- ler at den simpelthen var et fupnummer. Russernes misinformation var både på engelsk, spansk, italiensk, tysk og fransk og bestod alt i alt af forskellige modsat- rettede, forvirrende og misinformerende rapporter, der gjorde det sværere for EU-myndighederne at kommunikere, hvad man gjorde imod smitten. Infor- mationsbombens primære effekt er igen ikke nødvendigvis at overbevise flertallet om ét (fejlagtigt) synspunkt, men at de- struere skellet mellem sandt og falsk og gøre os ude af stand til at skelne.

Rusland har fra officielt hold næg- tet at forholde sig til rapporten, som

Informationsbombens primære effekt er ikke nødvendigvis at overbevise flertallet om ét (fejlagtigt) synspunkt, men at destruere skellet mellem sandt og falsk.

Putins regering kalder "udokumente- rede anklager". Ikke desto mindre har man fra det Kremlin-støttede medie Sputnik i februar kun- ne høre coronavirus- sen sammenlignet med 1800-tallets opiumskri- ge, da også coronavi- russen i virkeligheden drejer sig om, at Stor- britannien vil kontrol- lere interne kinesiske

forhold. Samme nyhedsstation har på- stået, at virussen er opfundet af "me- get kloge biologer og farmaceuter" i Letland.

Det er elitens skyld

Donald Trump var hurtig til at få coro- nakrisen til at handle om sine politiske modstandere og den såkaldte medie- elite. Viruskrise var overdrevet, og Demokraternes kritik af hans hånd- tering var "deres nye fupnummer" ef- ter klimakrisen, som han sagde til et af sine stort anlagte vælgermøder. Siden har han skiftet spor og erklæret en de- cideret "krig" mod virussen – samtidig med, at han ved flere lejligheder har refereret til pandemien som "Kina- vi- russen". Så selv efter sporskiftet dyr- ker han (i skarp kontrast til den dan- ske regering) et gennemført 'dem mod os'-narrativ – enten i forhold til Kina, eller i forhold til sin politiske oppositi- on, lidt afhængigt af hvad der til lejlig- heden er opportunt.

Trump og folket er på den ene side i krigen. På den anden side står Demo- kraterne, der forsøger at sabotere hans plan for egen vindings skyld, og ikke mindst medieeliten i form af New York

Times, CNN, MSNBC og ABC, som han kalder ”*lamestream*-medierne” og som sædvanlig beskylder for at leve-re ”*fake news*”. Som han skrev den 29. marts: ”*Lamestream*-medierne ønsker, at vi skal fejle. Det vil ALDRIG ske!” og 20 minutter efter: ”Meningsmålin-gerne viser en enorm misbilligelse til *lamestream*-mediernes dækning af vi-ruskrisen. *Fake news*-medierne har ba-re ikke fundet ud af det endnu!” Det er populismens nulsumsspil: Du er med folket, eller du er med (medie)eliten. Eliten hader folket, og når eliten taber, vinder folket.

Trumps skiftende udmeldinger og manglende vilje til at tage virussen alvorligt fra starten af har været en afgø-rende årsag til, at USA kom så dårligt fra start i kapløbet mod epidemien. Men det havde ikke været muligt uden den effektive metapolitik i form af spredning af misinformation og kon-spirationsteorier, som konservative medier og meningsdannere har stået for.

Prominente værter på Fox News, som Sean Hannity, Trish Regan og Laura Ingraham, nedtonede coronakri-sen og kaldte den overdrevet. De sagde blandt andet, at virussen bevidst blev overdrevet af venstreorienterede medi-er for at miskreditere Trump. ”Det her er endnu et forsøg på at stille præsi-denten for en rigsretssag”, som Regan sagde ved siden af en skærm med tek-sten ”CORONAVIRUS IMPEACHMENT SCAM.” Og videre: ”Mange af de libe-rale medier udnytter – og jeg mener udnytter – coronavirussen til et forsøg på at dæmonisere og destruere præsi-denten.” Det blev imidlertid for meget

for Fox Business, der så sig nødsaget til at fyre hende for den udlægning.

Populismens ’elite’ kan konstrueres og udvides efter forgodtbefindende. Det ser vi i flere versioner af det po-pulistiske corona-narrativ, hvor De-mokraterne og de liberale medier efter sigende står i ledtog med de internatio-nale sundhedsorganisationer og medi-cinalindustrien. I slutningen af febru-ar kunne man i en leder i den tabloide avis *New York Post* læse følgende: ”Den sørgelige sandhed er, at de globa-le sundhedsbureaukrater bruger disse udbrud til at presse på for flere penge, med en udpræget ligegyldighed over for sandheden.” Denne konspirations-teori bakkes op af folk som den kon-servative, pro-Trump kommentator og aktivist Candace Owens, der hver dag fortæller sine to millioner twitterføl-gere om, hvordan WHO og ”korrupte liberale politikere” i ”socialistisk sty-rede stater” lyver for folket og profite-rer på at skabe panik – stærkt krydret med Ayn Rand-citater og rosende ord til Trump.

Det er indvandrernes skyld

Twitter har vist sig at være en effektiv kanal for spredningen af misinformati-on og de populistiske narrativer. Ana-lyseinstituttet Blackbird, der bruger maskinlæring til at analysere og kort-lægge misinformation på internettet, har i to rapporter vist, hvordan coro-nakrisen bruges til at fremme de popu-listiske dagsordener.

Blackbird analyserede i deres før-ste rapport, der undersøgte perioden 2. til 14. februar, næsten syv millioner tweets relateret til COVID-19 fra cirka

2,6 millioner unikke brugere. Omkring 40 procent var skabt med henblik på at misinformere. Særligt udbredt var xenofobiske narrativer, der skyldte skylden på kinesisk kultur og skabte fjendebilleder om asiater. Blackbirds anden rapport undersøgte dagene fra den 27. februar til den 12. marts og analyserede næsten 50 millioner tweets fra 13,2 millioner brugere. Her indeholdt omtrent 38 procent manipuleret indhold, altså ikke nogen stor ændring fra den første periode. Til gengæld var nye narrativer begyndt at fylde.

Især fire fortællinger trådte frem målt på, hvor ofte de blev citeret, og de talte alle ind i en typisk populistisk diskurs. Den første gik på, at coronakrisen var udtryk for en panik startet af Demokraterne i USA for at skade Trump, mens den anden handlede om, at medierne spredte *fake news* om epidemien og var i lommen på Demokraterne. Altså de konspirationsteorier, der ligeledes kendes fra Trump og hans støtter på Fox News. Den tredje dominerende fortælling omhandlede, at pandemien var et biologisk våben skabt af en global elite med henblik på kontrol af befolkningen, mens den fjerde gik på, at virussens spredning i Europa skyldtes indvandrere og flygtninge med Mellemøsten og Nordafrika, der bragte den med sig.

Særligt den sidste fortælling har været vigtig og hyppigt citeret blandt europæiske populistere. Italienske Legas leder Matteo Salvini var hurtigt til at koble

virusspredningen til indvandrere, der krydsede Middelhavet fra Nordafrika til Italien. Marine Le Pen har kritiseret ”grænseløshedens religion blandt EU-lederne” for at accelerere krisen og argumenteret for, at ”en grænse beskytter befolkningen, uanset situationen.” AfD’s leder i den tyske Bundestag, Alice Weidel, har i samme stil skyldt skylden for virusspredningen på ”dogmet om åbne grænser.”

Ungarns premierminister Viktor Orbán, der har brugt krisen til endnu et angreb på retsstaten og demokratiet, har ligeledes skyldt skylden på indvandrere. ”Vores oplevelse er, at det primært er udlændinge, der har bragt sygdommen hertil, og at den spreder sig blandt udlændinge,” som han sagde i et radiointerview. Og vender vi tilbage til Trump, lyder hans reaktion som et ekko af de europæiske populistere: ”THIS IS WHY WE NEED BORDERS!”, som han tweetede 23. marts.

Benzin på bålet

Man kunne have skrevet den højrepopulistiske drejebog på forhånd. Kriser, uanset om de har økonomien, klimaet eller en sygdom som omdrejningspunkt, er elitens og indvandrernes skyld. Løsningen er lukkede grænser og udvisninger. Det er selvfølgelig som sådan et legitimt synspunkt at have, men informationskrigen under coronakrisen viser, at forbindelsen mellem populisme og misinformation ikke er ren teori. Tværtimod har informations-

Under en krise som coronapandemien fungerer misinformation som benzin på et brændende bål, fordi det kan true både økonomien og smittebekæmpelsen.

bomben en fremtrædende plads i den globale populistiske værktøjskasse.

Under en krise som coronapandemien fungerer misinformation som benzin på et allerede brændende bål, fordi det kan true både økonomien og smittebekæmpelsen. Men når informationsbomben kombineres med populistiske 'os mod dem'-narrativer og accelererer den frygt, virussen i forvejen har skabt, kan coronakrisen ikke bare ende med at slå vores nære ihjel, men også demokratiet, de åbne samfund og vores mulighed for at navigere mellem

sandt og falsk. Demokrati og information hænger nøje sammen. Uden korrekt information, ingen kvalificeret beslutningsdygtighed hos borgere som regeringer, og uden kvalificeret beslutningsdygtighed kan borgerne ikke tage ejerskab på det demokrati, de er en del af, og regeringer kan så ikke forvalte det mandat, der er blevet dem tildelt i den demokratiske proces.

○○○